

Sự đứt gãy của hệ thống Logistics và chuỗi cung ứng của Việt Nam trong giai đoạn hiện nay: Nguyên nhân và một số giải pháp khắc phục

Bùi Duy Phú

Khoa Logistics và Quản lý chuỗi cung ứng, Trường Đại học Đại Nam

Đại dịch Covid cùng với cuộc chiến Nga - Ukraina đã kéo theo hệ lụy nền kinh tế thế giới rơi vào tình trạng đứt gãy trên mọi phương diện. Hoạt động của hệ thống logistics và chuỗi cung ứng trên toàn cầu cũng không phải ngoại lệ. Xuất phát từ những lý luận cơ bản của nền kinh tế hiện nay, bài báo trình bày những nguyên nhân cơ bản gây lên sự đứt gãy của hệ thống logistics và chuỗi cung ứng của Việt Nam. Từ đó sẽ đưa ra một số giải pháp để khắc phục hiện tượng đứt gãy đó, góp phần ổn định và phát triển kinh tế Việt Nam trong các giai đoạn tiếp theo.

1. Cơ sở lý luận

Với mọi quốc gia, mục tiêu hàng đầu là tăng trưởng và phát triển kinh tế nhằm đảm bảo cho mức sống của người dân nâng cao. Khi đó các chính sách đều hướng tới việc huy động mọi nguồn lực để phục vụ sản xuất, thúc đẩy tăng trưởng kinh tế. Các nguồn tài nguyên được khai thác tối đa đảm bảo đầu vào cho quá trình sản xuất, phân phối, tiêu dùng. Quá trình như vậy được gọi là hoạt động kinh tế tuyến tính.

Để thực thi, mọi nguồn lực được khai thác một cách tối đa. Tuy nhiên quá trình vận hành này cũng làm cho nền kinh tế phải đối mặt với những thách thức lớn:

Trước hết, để đảm bảo đầu vào cho hệ thống sản xuất, nguyên liệu thô được khai thác với công suất lớn nhất từ tài nguyên thiên nhiên. Theo ước tính của Chương trình Môi trường Liên hợp quốc (UNEP), sự khai thác tài nguyên thiên nhiên đã ở mức 1,7 lần mức cung ứng của trái đất và đến năm 2030 nếu tiếp tục thì nhu cầu sử dụng tài nguyên của thế giới sẽ tăng gấp ba lần so với hiện nay, vượt quá khả năng cung ứng của trái đất.

Thứ hai, trong quá trình sản xuất cũng như sau tiêu dùng, sẽ có một lượng lớn các sản phẩm phụ và chất thải vượt giới hạn sức chịu tải của môi trường.

Thứ ba, phế thải có ba trạng thái lỏng, rắn và khí. Với trạng thái rác thể lỏng, môi trường về nước trên toàn cầu đang rơi vào tình trạng ô nhiễm nặng nề. Với thể khí, hiệu ứng nhà kính dẫn tới hiện tượng nhiệt độ toàn cầu nóng lên. Đặc biệt, sự ra đời của hạt nhựa tổng hợp dẫn tới nảy sinh rác thải nhựa. Theo Báo cáo của Tổ chức Quốc tế về Bảo tồn thiên nhiên (WWF), mỗi năm có khoảng từ 19 đến 23 triệu tấn rác thải nhựa đổ ra biển, trong đó. Rác này chiếm tới 60% nguyên nhân gây ô nhiễm đại dương.

Với sự phát triển mạnh mẽ và không ngừng của khoa học, các nhà kinh tế đã không ngừng đưa ra những lý luận cơ bản để điều chỉnh qui trình vận hành nền kinh tế thế giới. Từ đó khái niệm "kinh tế tuần hoàn" ra đời và được Pearce và Turner sử dụng lần đầu năm 1990 trong cuốn sách "Kinh tế Tài nguyên và Môi trường".

"Kinh tế tuần hoàn" có thể được hiểu là mô hình kinh tế trong đó các hoạt động thiết kế, sản xuất và dịch vụ đặt ra mục tiêu kéo dài tuổi thọ của vật chất và loại bỏ tác động tiêu cực đến môi trường. Sự tuần hoàn thể hiện trong tái sử dụng, thông qua chia sẻ, sửa chữa, tân trang, tái chế, tái sản xuất... tạo lập các vòng lặp khép kín, nhằm giảm thiểu lượng phế thải, khí thải và độ ô nhiễm.

Kinh tế tuần hoàn có ba nội hàm chủ yếu:

- 1/. Bảo tồn và phát triển vốn tự nhiên thông qua việc kiểm soát hợp lý các tài nguyên không thể phục hồi và cân đối với các tài nguyên có thể phục hồi, các nguồn năng lượng tái tạo.
- 2/. Tối ưu hóa lợi tức của tài nguyên bằng cách tuần hoàn các sản phẩm trong các chu trình kỹ thuật và sinh học.
- 3/. Nâng cao hiệu suất chung của toàn hệ thống bằng cách chỉ rõ và thiết kế các ngoại ứng tiêu cực như chất thải, ô nhiễm môi trường.

Trong bối cảnh hiện nay, chúng ta còn phải đề cập tới một vấn đề có tính qui luật: đó là chu kỳ kinh tế. Chu kỳ kinh tế là sự biến động lên xuống của các hoạt động kinh tế gây ra bởi các cú sốc từ bên trong cũng như bên ngoài nền kinh tế. Thông thường, chu kỳ kinh tế được đo lường bằng cách xét sự biến động của tăng trưởng GDP thực xoay quanh xu hướng dài hạn của chính nó. Việc nghiên cứu chu kỳ kinh tế ở mỗi nước sẽ khác nhau dẫn tới khoảng thời gian của mỗi chu kỳ tại mỗi quốc gia cũng khác nhau. Sẽ có 4

giai đoạn trong mỗi chu kỳ kinh tế: giai đoạn suy thoái kinh tế, giai đoạn khủng hoảng kinh tế, giai đoạn phục hồi kinh tế và giai đoạn hưng thịnh.

2. Sự đứt gãy của hệ thống Logistics và chuỗi cung ứng của Việt Nam trong nền kinh tế tuần hoàn

Tại điều 233 - Mục 4 - Chương VI của Luật Thương mại ngày 14/6/2005 quy định "Dịch vụ Logistics là hoạt động thương mại, theo đó thương nhân tổ chức thực hiện một hoặc nhiều công việc bao gồm: Nhận hàng, vận chuyển, lưu kho, lưu bãi, làm thủ tục hải quan, các thủ tục giấy tờ khác, tư vấn khách hàng, đóng gói, bao bì, ghi ký mã hiệu, giao hàng hoặc các dịch vụ khác có liên quan đến hàng hoá theo thoả thuận với khách hàng để hưởng thù lao. Dịch vụ Logistics được phiên âm tiếng Việt là Lô-gi-s-tíc"

Nghị quyết Đại hội lần thứ XI của Đảng (2011) chỉ rõ vai trò của Logistics và chuỗi cung ứng là "phát triển các dịch vụ có giá trị gia tăng cao và phấn đấu khu vực dịch vụ có tốc độ tăng trưởng cao hơn tốc độ tăng GDP và gấp ít nhất 1,3 lần tốc độ tăng trưởng của các ngành sản xuất sản phẩm vật chất". Logistics với tính chất một dịch vụ "trộn gói" và "khép kín" là những dịch vụ chất lượng cao hết sức cần thiết với các doanh nghiệp trong nền kinh tế thị trường hiện đại.

Theo Tổng cục Thống kê, đến đầu năm 2023, Việt Nam đã có hơn 45.000 doanh nghiệp hoạt động trong lĩnh vực logistics và chuỗi cung ứng, trong đó có hơn 89% là doanh nghiệp có quy mô nhỏ và vừa với số vốn trên dưới 10 tỷ đồng, 10% là doanh nghiệp liên doanh hoạt động trong lĩnh vực logistics quốc tế và 1% doanh nghiệp 100% vốn nước ngoài cung cấp dịch vụ logistics xuyên quốc gia. Hiện nay Việt Nam là quốc gia đứng đầu trong các nước ASEAN về số lượng doanh nghiệp kinh doanh dịch vụ logistics được Cơ quan Quản lý hoạt động hàng hải của Mỹ (FMC) cấp phép.

Tốc độ tăng trưởng bình quân hàng năm của ngành logistics từ 14% đến 16%/năm, qui mô tăng bình quân 40-42 tỷ USD/năm. Đặc biệt trong 6 tháng đầu năm 2023 tổng kim ngạch xuất nhập khẩu của Việt Nam đạt tới con số 316,65 tỷ USD (trong đó xuất khẩu đạt 164,45 tỷ USD, nhập khẩu đạt 152,20 tỷ US, xuất siêu 12,25 tỷ USD). Sự phong tỏa thời kỳ Covid - 19 đã thúc đẩy sự phát triển của công nghệ thông tin và ngành thương mại điện tử, thanh toán không dùng tiền mặt đã trở thành một hiện tượng phổ biến trong xã hội. Theo báo điện tử Vietnamnet, riêng quý 1 năm 2023 đã có 9 tỷ lượt giao dịch trên các sàn giao dịch điện tử và tổng giá trị giao dịch là 11.478 tỷ đồng. Điều này đã kéo theo sự phát triển rất lớn hệ thống bán lẻ, cung ứng và vận chuyển theo phương thức ứng dụng công nghệ.

Tuy nhiên trong hai năm trở lại đây, chuỗi cung ứng xảy ra sự đứt gãy trên toàn cầu do những nguyên nhân sau:

Trước hết, do đại dịch Covid - 19 xảy ra trên toàn cầu làm suy giảm nghiêm trọng sức sản xuất của các doanh nghiệp cũng như mức tiêu dùng. Nguồn cung suy giảm, hoạt động xuất khẩu cũng suy giảm. Tình trạng một số doanh nghiệp đóng cửa kéo theo tỷ lệ thất nghiệp gia tăng, sức mua toàn xã hội giảm sút. Hệ thống Logistics và chuỗi cung ứng đứt gãy là tất yếu.

Thứ hai, Trung Quốc là thị trường có ảnh hưởng lớn nhất tới kinh tế Việt Nam. Đến nay, Trung Quốc vẫn còn áp dụng các biện pháp phòng chống dịch Covid nên chuỗi cung ứng Trung Quốc bị đứt gãy. Ngược lại sức mua của thị trường Trung Quốc suy giảm nên ảnh hưởng rất lớn tới hoạt động mậu biên giữa Việt Nam và Trung Quốc.

Thứ ba, cuộc chiến giữa Nga và Ukraine xảy ra cùng với từng bước kéo theo hiện tượng đa cực trên thế giới dẫn tới cuộc chiến thương mại và tài chính tác động lớn tới hệ thống tài chính thế giới cũng là một trong những nguyên nhân đứt gãy chuỗi cung ứng.

Thứ tư, ảnh hưởng của chu kỳ kinh tế. Có thể nói đây là một trong những nguyên nhân quan trọng, ảnh hưởng lớn tới sự đứt gãy của chuỗi cung ứng Việt Nam trong giai đoạn hiện nay. Theo các nghiên cứu đã công bố, thông thường với các nước trên thế giới, mỗi chu kỳ kinh tế xảy ra với khoảng thời gian 10 năm. Hiện nay kinh tế thế giới đang rơi xuống vùng đáy của chu kỳ, do đó nhiều doanh nghiệp, các tập đoàn kinh tế lớn trên thế giới phải điều chỉnh chiến lược sản xuất kinh doanh tác động tới sự đứt gãy của hệ thống logistics và chuỗi cung ứng trên toàn cầu.

Nhiều công trình khoa học đã chỉ ra rằng chu kỳ kinh tế của Việt Nam là 11 năm. Giai đoạn năm 2010 - 2011, kinh tế Việt Nam đã rơi vào trạng thái đáy với cuộc khủng hoảng "bong bóng nhà đất". Bắt đầu từ năm 2015, kinh tế Việt Nam trên đà phát triển mạnh mẽ, quan hệ đối ngoại ngày càng mở rộng. Số các dự án FDI ngày càng tăng kéo theo số các khu công nghiệp phát triển và mở rộng. Trên toàn quốc có 369 khu công nghiệp được cấp giấy phép và đi vào hoạt động. Đây là một trong những nhân tố góp phần vào quá trình phát triển kinh tế. Tuy nhiên hệ lụy tất yếu là giá bất động sản tăng lên khá mạnh. Một lượng lớn vốn của xã hội đổ vào nhà đất. Đứng lúc đó đại dịch Covid xảy ra làm đóng băng gần như toàn bộ hoạt động nền kinh tế. Hàng loạt các cơ sở sản xuất kinh doanh phải ngừng hoạt động, mọi giao dịch trên thị trường đều trì trệ kéo theo đứt gãy hệ thống logistics và chuỗi cung ứng.

Cuối năm 2022, đầu năm 2023, kinh tế Việt Nam đã bắt đầu khởi sắc nhưng do sự đứt gãy của chuỗi cung ứng trên toàn cầu nên hoạt động này ở Việt

Nam cũng chịu ảnh hưởng. Để hạn chế và khắc phục ảnh hưởng đó, chúng ta cần phải có những giải pháp hữu hiệu cho mọi ngành kinh tế nói chung và cho hệ thống logistics và chuỗi cung ứng nói riêng.

Trước hết, Việt Nam đã xóa bỏ phong tỏa Covid. Sản xuất kinh doanh và dịch vụ hoạt động trở lại. Một trong những nhân tố rất quan trọng góp phần kinh tế Việt Nam nhanh chóng phục hồi chính là nhờ những chính sách đúng đắn của Chính phủ trong giai đoạn phong tỏa. Cho dù Việt Nam chịu tác động nặng nề do ảnh hưởng của Covid nhưng kinh tế Việt Nam vẫn có tốc độ tăng trưởng ở mức cao so với các nước trên thế giới. Kèm theo đó làn sóng dịch chuyển sản xuất từ bên ngoài vào Việt Nam với nhiều Hiệp định FTA mới được ký kết, lượng vốn FDI ngày càng lớn là một trong những nguyên nhân làm cho sản xuất của Việt Nam phục hồi và tăng trưởng tác động tích cực đến hệ thống logistics và chuỗi cung ứng.

Trung Quốc vẫn ở trong tình trạng phong tỏa một phần do Covid nên việc tìm kiếm thị trường mới trên thế giới để thay thế là tất yếu. Dựa trên lợi thế nhiều Hiệp định FTA mới đã được ký kết, nhiều thị trường mới xuất hiện với các chủng loại hàng hóa mới. Nhiều ngành nghề mới xuất hiện sẽ kéo theo hệ thống logistics và chuỗi cung ứng phục hồi sự đứt gãy. Hơn nữa, có sự dịch chuyển sản xuất ra khỏi Trung Quốc là cơ hội lớn để Việt Nam đón nhận những doanh nghiệp nước ngoài đầu tư vào Việt Nam. Điều đó tác động tới sức sản xuất của nền kinh tế, hệ thống logistics và chuỗi cung ứng hoạt động mạnh.

Cuộc chiến Nga - Ukraina kéo dài đòi hỏi Chính phủ có những điều chỉnh về cung và cầu xăng dầu và chính sách an ninh lương thực. Việc Nga tách khỏi hệ thống thanh toán SWIFT đòi hỏi phải điều chỉnh chính sách tiền tệ để không làm đứt gãy quá trình thanh toán, góp phần thúc đẩy hoạt động xuất nhập khẩu.

Nền kinh tế đang ở vùng đáy của chu kỳ, cần có các chính sách kinh tế vĩ mô phù hợp để góp phần vực dậy nền kinh tế. Điều này đòi hỏi điều chỉnh chính sách tài chính, chính sách tiền tệ và chính sách đầu tư mở rộng để hoàn thiện và phát triển hệ thống giao thông trong cả nước một cách đồng bộ tạo điều kiện thuận tiện cho hoạt động logistics. Hơn nữa, thanh toán không dùng tiền mặt đã trở thành hiện tượng phổ biến trong xã hội, đòi hỏi Chính phủ phải mạnh dạn hơn nữa đầu tư cho ngành công nghệ thông tin để đáp ứng nhu cầu thanh toán của xã hội. Đây cũng là nhiệm vụ trọng tâm nhằm sớm đưa nền kinh tế bước sang một giai đoạn mới: kinh tế xanh và kinh tế số. Cần hoàn thiện chính sách đầu tư nhằm phát huy thế mạnh của mọi vùng miền trong cả nước cũng như thu hút vốn đầu tư nước ngoài vào Việt Nam. Đó là động lực để xuất nhập khẩu phát triển, kéo theo sự phục hồi và phát triển của hệ thống logistics và chuỗi cung ứng của Việt Nam.

3. Kết luận

Với những thách thức từ bên trong và bên ngoài, hệ thống logistics và chuỗi cung ứng của Việt Nam gặp không ít những khó khăn, có những trạng thái đứt gãy, ảnh hưởng tới sự phát triển chung của nền kinh tế. Tuy nhiên với lợi thế có nền chính trị ổn định, những quyết sách đúng đắn trong phát triển kinh tế và đối ngoại, kinh tế Việt Nam đã phục hồi nhanh chóng. Lạm phát được kiểm chế. Lượng vốn đầu tư nước ngoài vào Việt Nam ngày càng tăng. Kim ngạch xuất nhập khẩu ở trạng thái xuất siêu. Nhiều hiệp định thương mại được thực thi và nhiều hiệp định thương mại mới được ký kết. Điều này tạo điều kiện thuận lợi cho nền kinh tế hướng tới kinh tế xanh, kinh tế số bền vững. Vận hành đúng và trơn chu nền kinh tế tuần hoàn, có những chính sách hỗ trợ kinh phí đặc biệt cho những doanh nghiệp hoạt động trong khâu logistics ngược của toàn bộ nền kinh tế sẽ tận dụng tối đa những nguồn đầu vào cho mọi quá trình sản xuất, tiêu thụ và cũng là khâu khép kín chu trình của kinh tế tuần hoàn.

Đặc biệt nhận thức đúng chu kỳ kinh tế, xây dựng đồng bộ một hệ thống cảnh báo sớm trên phương diện toàn bộ các khía cạnh của nền kinh tế để đưa ra những quyết định chính xác nhằm tăng tính ổn định, giảm thiểu tác động tiêu cực cho nền kinh tế. Đó chính là những nhân tố quan trọng thúc đẩy kinh tế Việt Nam tăng trưởng ổn định và bền vững, thúc đẩy các hoạt động logistics và chuỗi cung ứng khắc phục những khúc gãy. Hơn nữa, vận dụng bài toán “đàn sếu bay về” trong kinh tế, cần phải xây dựng những doanh nghiệp logistics có tính dẫn đầu trong mỗi ngành nhằm định hướng và dẫn dắt các doanh nghiệp vừa và nhỏ cùng phát triển, đảm bảo hoạt động logistics và chuỗi cung ứng cho nền kinh tế ngày càng sâu rộng hơn./.

Tài liệu tham khảo

Chính phủ: Nghị định số 140/2007/NĐ-CP ngày 05/9/2007 quy định chi tiết Luật Thương mại về điều kiện kinh doanh dịch vụ Logistics và giới hạn trách nhiệm đối với thương nhân kinh doanh dịch vụ Logistics.

Nguyễn Khắc Minh, “Sốc” và tác động của chính sách đến nền kinh tế, 2010, Nhà xuất bản Khoa học và Kỹ thuật.

Nguyễn Thúy Quỳnh, “Phân tích ảnh hưởng của chu kỳ kinh tế đến tăng trưởng GDP ở Việt Nam”, 2017, Viện Chiến lược và chính sách tài chính.

<https://www.vib.com.vn/vn/cam-nang/ngan-hang-so/tien-ich-va-trai-nghiem/chu-ky-kinh-te>

<https://nhandan.vn/ung-pho-thach-thuc-dut-gay-chuoi-cung-ung-post702836.html>